

СТАНОВИЩЕ

от

Проф. д-р Лидия Димитрова Денкова

Департамент *Философия и социология*, НБУ, научно направление 2.3. Философия (История на философията)

по конкурс за заемане на академичната длъжност **професор** в професионално направление 2.3. Философия (съвременни философски учения), обявен в ДВ, брой 41 от 23.05.2017 с кандидат доцент д-р **Димитър Милчев Вацов**

Още в началото трябва да се отбележи, че доц. д-р Димитър Вацов е изключително достоен кандидат в най-широкия смисъл, отнасян към *достойнството* на учения и по-специално към изследователя на съвременната философия. Той притежава всички необходими за това качества: широка ерудираност, впечатляваща последователност и воля за откриване на най-важните днес теми във философията, нуждаещи се от яснота, интелектуална смелост в създаване на нови теории и понятия, прецизна критичност, отвореност към всякакъв тип вътрешно и външно за философията проблематизиране на поставените теми и не на последно място – загриженост за усвоимостта и проводимостта на комплексното философско знание в полза на научната общност и обществото като цяло.

Ако си позволя едно предположение, понеже точно *истината* е достойната тема за философията – вероятно той би се съгласил с Платон, че няма нищо по-прекрасно от истината, макар да е трудно да се говори за нея. Доказателство за трудното и същевременно плодотворното говорене спрямо специфичната тема за възможностите на “обикновения език” е последната книга на Димитър Вацов “Това е истина!” (НБУ, 2016), но извън много интересното обглеждане на “случайно-необходимите”, фактическите истини в книгата (с.270-273), не смятам, че е случаен фактът, дето *истината* заедно със *субекта*, *свободата* и *волята* присъстват така често, логически изводимо и понятийно надграждащо в неговото творчество. Преди всичко е важно, че Димитър Вацов има *идея* за това свое творчество в смисъла, който широко коментираният от него Жил Делёз придава на идеята като “ангажиран потенциал”. Ангажираността означава проблемът за истината да се въвежда *съдържателно*, несвоевременно – в нишеанско тълкуване – и дори “маргинално”, ако твърденията имат “характера на съпротива срещу мейнстрийма на аналитичната философия днес”, която е на път да се превърне в нов тип късна схоластика (с.11). От своя страна потенциалът се разкрива през едно също изконно за философията изискване за съдържателна *яснота*. Димитър Вацов е наясно с начините, по които изгражда “собствена постпрагматистка – перформативна - теория за истината” (пак там), с това, че тази нова теория трябва да постави и максимално убедително да отговори на два основни въпроса: 1. Какво на практика правим, когато казваме “Това е истина!?”; 2. При какви

обстоятелства признаваме “обявеното от някого за истина” за истина? В отговор на първия въпрос основната прагматична функция на перформатива “Това е истина!” е да издига обявеното за истина до образец за следване, а в отговор на втория е изградена една онтологична постпрагматистка теория за речта, която отчита как, кога и докога вече обявените “истини” успяват да останат релевантни на актуалния опит. Ако съвсем накратко определя качеството на такъв подход като *автентичност*, като метод, отстояващ своята оригиналност, в скоби бих предположила колко интересни биха били в бъдеще наблюденията на Димитър Вацов върху новия “мейнстрийм” на откровено деонтологизиращите речи и набъбващите перформативи “Това *не* е истина!” във времената на “след-истината” - защото те също издигат обявеното за неистина до образци за следване, разграждайки дори обратното “съответствие” като индексична релевантност (част III, 15). Със сигурност Димитър Вацов не би отхвърлил подобен риск, тъй като споделя “изходната нагласа на Лок, Хюм, Русо, Монтен, Лайбниц и други до днес, че науката е отворено дело, повече или по-малко рискован интелектуален експеримент без предварително гарантиран резултат” (*Опити върху властта и истината*, НБУ, 2009, с. 19). Всъщност, подобен интелектуален експеримент може да се проследи от есето “Темпоралният обрат в понятието за истина” (с.118-132) до последната тема в “Това е истина!”, а именно “Фактът, нещото и правилото. Модусите на истината като индексични модалности”, където изискването на индексична релевантност се среща – през Джеймс, Хайдегер, Августин и други – с по-дълбоки осмисляния на времето и пространството. Още в *Опитите* Димитър Вацов е заложил своя програма относно взаимната деактуализация на интерпретативните перспективи, за да се избегнат рисковете от сингуларизиране на актуалността: “трябва ни теория на времето” (с.148). Така че критичната бележка в Предговора към *Опитите*, че “настоящият момент и актуалните ни перформативи се оказват в привилегирована позиция не само по отношение на истинността на твърдения ни, но и по отношение на техните значения” (с.17), е до голяма степен преодоляна с новите наблюдения върху *възможността* и допълнителното модализиране на истините: “Изглежда – отбелязва Димитър Вацов, - че за да могат истините да бъдат индексично релевантни на практика, те трябва да бъдат допълнително модализирани...; те трябва да бъдат специфицирани така, че да са индексично релевантни не във всяка актуалност, а в определен тип *възможна актуалност*” (Първи “затворен” финал на “Това е истина!”, с. 293). “Възможната актуалност” отваря още веднъж поле за преосмисляне и преобръщане на традиционното разбиране за *реалност*, което така или иначе е свързано с истината. Точно това място ми се струва много обещаващо за бъдещи изследвания от страна на Димитър Вацов. Също така ми се струва, че нов тласък би дала теорията на Лайбниц за двата вида истини (*Монадология*, §33-36) – истини на Разсъдението и истини на факта, като последните свързват достатъчното основание със случайността, а първите с необходимата възможност

(случайно-необходимо и необходимо-необходимо в термините на Вацов). Повече обещава посоката на т.нар. “*модална метафизика*”, изследваща истините на изказванията по отношение на “възможните светове”. Тази модална метафизика се чува и в семантиката на Крипке, но е кратко изразена още в едно малко съчинение на Лайбниц от 1684, наречено “Размишления върху познанието, истината и иденте”: “Докато чакаме, за да действаме, ние понякога се залавяме с известна степен на правдоподобие. Впрочем, тази най-полезна част от логиката – *възможността* – трябва още да се изработи!” “Правдоподобие”, степента на истинност, и модалността (“съ-възможността” според онтологичния речник на Лайбниц) е онази платоническа междина, която, според мен, Димитър Вацов вече е заложил за поредното свое оригинално виждане. А интересният въпрос би бил дали от онтологичната постпрагматистка теория не може да се мине, макар и пак маргинално, през една “модална метафизика” на перформативите, изказани спрямо *актуален и възможен опит*?

Друга вече заложена оригиналност е моментът на удостоверяването на казаното, в който важна роля играе *усетът*, “един особен тип внимателност към сега-ставащото”, усет към ситуацията и силите в нея (терминологизирано като индексична релевантност, принос 2.8). Разбира се, ролята на усета е подчертана чрез изследването върху Уилям Джеймс, но Димитър Вацов постига много повече, изследвайки *субекта* след Нише и Фуко като недетерминирана конгрегация от сили – а това отново насочва към монадата и себеразгръщането, към фундаменталното *желание* на субекта да има мощта, свободата да бъде (Делюз). Последователност в разгръщането се открива и при много интересната тема за *метафората* – от есето “Нише: Метафора, реификация и истина” (*Опити*, с.149-168) до “I. 5.5 Де-метафоризация” и “III.8 Парадигмалните артикулации – същности и факти” (“Това е истина!”, с.101-105; 197-199). Тук въпросът би бил до какъв извод относно *вече* философския език и езика на изкуството ще стигнем, ако отстраним “несъпоставимостта” от Нишевото разбиране на метафората и задържим неговото виждане за “реидентификационната сила на езика”, ако потърсим “метафоричното разсейване на обичайните значения” (с.104), тръгвайки към “същностна” артикулация на истината не само откъм *Категории* на Аристотел (което прави Вацов), но и откъм Аристотеловото различаване в *Поетика* (21-22) между “ясни, редови думи” и “високи метафори”, които функционират по далечна аналогия – съпоставимост, - но по особен начин, като “загадка”: “като се прибави чуждото и в същото време се отнеме нещо от познатата употреба” (*Поетика*, 2016, с.86). Разбира се, собствената тема на Вацов е философията на обикновения език, но и в двете монографии вече са заложени *удълженията* към “не-обикновения” език и проблемите за философската метафора като *пред-полагане* на истината в “парадигми” в гръцкия смисъл на думата – модели, служещи за доказателства. Позволявам си да припомня, че по едно известно определение наличието на подобни удължения, перспективи, начала на нови теории е признак за истинска философия.

В кратко становище не могат да се изчерпят всички приносни моменти, още повече спрямо 33-те публикации, с които кандидатът се представя. Самият доц. Вацов точно е посочил приносите, основно в двете монографии – но е видно, че броят на приносите е по-голям. Самите творчески успехи са постоянно свързани с научната биография не само защото “науката до голяма степен е личен опит” (*Опити върху властта и истината*, с. 19), а защото става дума за високата споделимост на тези успехи и несъмненото признание, което Димитър Вацов отдавна е завоювал във философската общност у нас и в чужбина. Резултатите от неговата изследователска дейност, от учебната и преподавателската работа са повече от впечатляващи: Той има над 20 участия в национални и международни конференции, бил е активен участник в общоуниверситетските семинари на НБУ, има 136 позовавания на негови трудове, които също изцяло отговарят на изискването на рецензираност.

За периода между 2007 и 2016 г. Димитър Вацов е провел към различни програми в НБУ 22 курса, отразяващи както неговите основни изследователски интереси, така и способността му да обновява постоянно и да развива преподаването на сложната философска проблематика съобразно изискванията на студентите и докторантите от всяко следващо поколение в НБУ. Грижливото зареждане на текстове в MOODLE, гъвкавият подбор на теми за семинарни занятия и дискусии, живите събеседвания, боравенето с адаптиран език и аудитория показват много ценното умение на Димитър Вацов да поддържа любопитството, да прилага на практика своята визия за високо университетско образование, в центъра на което са хуманитарните науки. Тази негова образователна философия, близка до най-добрите образци на философията на образованието, с удоволствие се споделя от студенти, включително Еразъм-студенти. Накратко, Димитър Вацов не просто преподава съвременна философия, той *създава философия* в смисъла, в който Делюз говори за основната задача на всяка философия, а именно “изобретяването и създаването на понятия”. Логично, преподаването му прераства в нови изследователски проекти. Широкият спектър на проведените курсове – от философията на големи фигури, особено Ницше, до Хайдегер, Витгенщайн, Лок, Хюм и обобщаващите полета, като философската онтология, философските методи, условията на познанието и езика, неопрагматизма, постаналитичната философия, институциите на знанието, гражданското общество и други – със сигурност заявява самата образователна стратегия на НБУ като място на многообразие. Не е случайно също, че като директор на общообразователните курсове в НБУ между 2006 и 2010 г. и като ръководител на Департамент Философия и социология (2012-2014) доц. Вацов е допринесъл значително за повишаването на качеството на знанието. Допринесъл е още с организирането на нови, изнесени форми на обучение за Департамент *Философия и социология* и за Докторантското училище след 2016 г. Във всички изброени по-горе отношения изследователската и преподавателската дейност

на доц. Димитър Вацов са образцови. Административната и обществената дейност на кандидата след 2007 г. също напълно отговаря на изискванията за участие в обявения конкурс. Благоприятно обстоятелство за обществената му активност е позицията на председател на УС на Фондация за хуманитарни и социални изследвания – София, и главен редактор на сп. *Критика и хуманизъм*. Чрез Фондацията и списанието Димитър Вацов е давал и дава глас на живо трептящите теми от политическия и ежедневиия живот на българското общество. До голяма степен благодарение на личната му активност тези теми биват изобщо поставяни на дневен ред. Гражданската му причастност, способността да прилага своите постижения в областта на политическата и социалната философия говорят още със заглавията на осъществените проекти: “Нация и гражданство” (2008-2012); “Предизвикателства пред представителната демокрация днес”(2008-2012); “Какво значат думите в България?” (2009-2012); “Civic Practice for University and High-School Students: the protests after 2011”; (2014-2016), “Anti-Liberal Discourses and Propaganda Messages in Bulgarian Media” (2016-2018). За отбелязване е, че в повечето политически и граждански проекти Димитър Вацов е успявал да привлече участието на студенти и докторанти. Накратко, високите изследователски качества у него са отлично съчетани с практиката и модерна визия за развитие.

Заключение: Категорично подкрепям кандидатурата на доц. д-р Димитър Вацов в конкурса за заемане на академичната длъжност професор в професионално направление 2.3. Философия (съвременни философски учения) и се надявам безспорните достойнства на тази кандидатура да бъдат споделени от уважаваното научно жури.

София, септември 2017 г.

Проф. д-р Лидия Денкова

